

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

De Patine (Zonnebeke, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2018K324
December 2018 – Januari 2018

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Wouter Van Goidsenhoven

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2018

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Programma van maatregelen.....	6
1.1	Administratieve gegevens	6
1.2	Synthese	8
1.3	Gemotiveerd advies.....	9
1.4	Conclusie	10
2	Bibliografie.....	11

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadasternummers (Bron: Geopunt).....	7
---	---

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	6
--	---

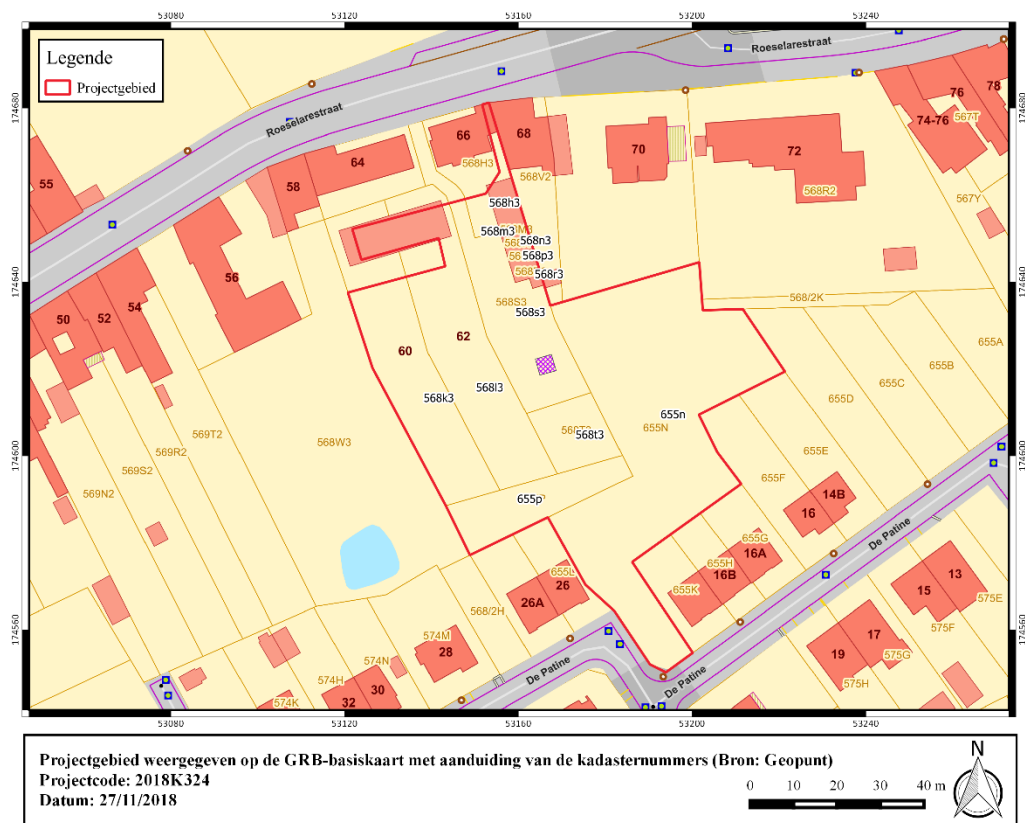

1 Programma van maatregelen

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer	Gemeente Zonnebeke Langemarkstraat 8 8980 Zonnebeke	
c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog	Ruben Willaert bvba Ten Briele 14 bus 15 8200 Sint-Michiels-Brugge	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Zonnebeke
	Deelgemeente	/
	Postcode	8980
	Adres	Roeselarestreet 60-66 De Patine 14B-26
	Toponiem	De Patine
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 53120,7 Y _{min} = 174550,21 X _{max} = 53221,4 Y _{max} = 174681,27
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Zonnebeke, Afdeling 1, Sectie B, nr's: 655n, 655p, 568t3, 568k3, 568l3, 568r3, 568p3, 568x3, 568n3, 568m3, 568h3 Figuur 1	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).

1.2 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling tussen De Patine en de Roeselarestraat te Zonnebeke. Het plangebied is ca. 5460 m² groot en ligt grotendeels braak. In het noorden van het terrein, tegen de Roeselarestraat is op heden bebouwing en verharding aanwezig.

Zonnebeke bevindt zich op een westelijk gerichte uitloper van de noord-zuid gerichte heuvelrug die loopt van Staden tot Esen (Diksmuide). Het terrein helt af van het noordoosten naar het zuidwesten. Een 500-tal meter ten zuidwesten van het plangebied ontspringt de Zonnebeek. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen. Dit impliceert een relatief oppervlakkige archeologische situatie. De bodemkaart indiceert echter de aanwezigheid van colluvium waarin baksteen- en houtskoolresten zichtbaar zijn. Deze gegevens staan in contrast met de gegevens van potentiële bodemerosiëkaart, waarbij aangegeven wordt dat de potentiële erosie ter hoogte van het terrein ‘laag tot zeer laag’ is. Daarnaast spreekt de bodemkaart van ‘stuwwatergronden’ hetgeen de aanwezigheid van klei op geringe diepte impliceert. Het sediment bestaat volgens de bodemkaart uit zandleem op het overgrote deel van het terrein en klei in de zuidwestelijke sector. De bodems hebben geen profielontwikkeling, hetgeen op een eerder nat afzettingsmilieu wijst.

Teneinde de bodemopbouw te evalueren, verstoringsgraad in kaart te brengen en bewaringscondities m.b.t. ondergronds erfgoed te evalueren werd een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd. Hierbij werden verschillende zaken vastgesteld. Enerzijds werden de gegevens van de bodemkaart grotendeels bevestigd, de bodem is samengesteld uit profielloze klei en natte zandleem, hetgeen op een doorlopend natte situatie wijst, enkel in het uiterste zuiden, in BP6 werd een iets droger sediment aangeboord. Daarnaast werd in het noorden van het terrein een verstoring vastgesteld die reikt tot op het moedermateriaal en dit waarschijnlijk heeft aangetast. Ook in het uiterste zuiden, ter hoogte van BP6, werd een zekere mate van verstoring en/of ophoging waargenomen. Vermoedelijk werd puinrijk materiaal aangevoerd in het verleden om het terrein geschikt te maken voor bebouwing. Op basis van de waarnemingen van het landschappelijk bodemonderzoek kan uitgegaan worden van een versnipperd en gedeeltelijk verstoord bodemarchief en een beperkte verwachting inzake bewoningssporen.

Cartografische bronnen geven een ruraal karakter weer van de omgeving. Wat onmiddellijk opvalt op de Ferrariskaart zijn de uitgestrekte bossen ten noordoosten en zuiden van het plangebied. Op het grondgebied van Zonnebeke lijkt het bos grotendeels geruimd en zijn boomgaarden aangelegd. De Kabinetskaart wijst op een gebruik als weide en boomgaard op het einde van de 18e eeuw. Gelet de natte situatie was het plangebied in het verleden waarschijnlijk niet geschikt voor bewoning of bewerking. De historische dorpskern van Zonnebeke, die zich ontwikkeld heeft langsheen het tracé van de huidige Ieperstraat, bevindt zich enkele honderden meters ten zuidwesten van het plangebied. Het 19e-eeuws kaartmateriaal geeft een gelijkaardig beeld weer. Binnen de contouren van het plangebied wordt op de 18e- en 19e-eeuwse bronnen geen bebouwing afgebeeld.

Na de Tweede Slag om Ieper in 1915 komt Zonnebeke 4,5 km achter de Duitse linies te liggen. Net ten oosten van het plangebied wordt de *Flandern I-Stellung* aangelegd. In de zomer van 1917 komt hier echter verandering in tijdens de Derde Slag om Ieper. Op het einde van de Derde Slag komt het terrein terug achter de Britse linies te liggen. Luchtfoto's tonen een compleet verwoest landschap, zonder aanwijzingen dat binnen de contouren van het plangebied merkbare defensieve structuren worden aangelegd. Na het lenteoffensief in 2018 komt het plangebied weer een 4-tal kilometer achter de Duitse linies te liggen.

De orthofotosequentie geeft weinig evolutie weer binnen de contouren van het plangebied. Tegen de Roeselarestraat is tot op heden bebouwing aanwezig het overige terrein is in gebruik als grasland. Duidelijk is zichtbaar dat op het luchtbeeld van 2000-2003 net ten zuiden van het plangebied een verkaveling wordt aangelegd.

Op het plangebied zijn geen archeologische waarden gekend. In de nabije omgeving werd echter wel reeds archeologisch onderzoek uitgevoerd. Bij een prospectie in 2013 en daaropvolgende opgraving in 2014 aan de Albertlaan werden crematiegraven uit de Romeinse periode onderzocht evenals structuren en materiële resten uit de Eerste Wereldoorlog. Daarnaast werd ook het stoffelijk overschot van een Britse soldaat geborgen (CAI 210144 & CAI 218692). Een steenworp ten zuiden van deze opgraving werd eveneens in 2013 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd ter hoogte van het oude station van Zonnebeke. Hier werd echter vastgesteld dat het terrein in sterke mate verstoord was door enerzijds duidelijk zware artilleriebeschietingen en de nivelleringswerken om het terrein terug geschikt te maken voor spoorweginfrastructuur na de Eerste Wereldoorlog. Meer dan enkele oude dwarsliggers van de vooroorlogse sporen in de bomkraters werd niet waargenomen (CAI 165823). Verder betreffen de gekende vindplaatsen in hoofdzaak relictten uit de Eerste Wereldoorlog. Op 350m ten zuidwesten van het plangebied werd in de jaren '80 van vorige eeuw onderzoek verricht ter hoogte van de oude augustijnenabdij van Zonnebeke. Hierbij werden materiele resten uit de Romeinse periode gerecupereerd en de resten van het oude kerkgebouw en een grafveld onderzocht. Ook werd een Britse 'dug-out', bestaand uit een houten trap en gang met zijkamers, onderzocht (CAI 75165). Opvallend op het kaartbeeld van de CAI is het de kwantiteit geregistreerde oorlogsrelictten. De opname van deze waarden kadert in een proefproject tot inventarisatie van oorlogserfgoed op het grondgebied van Zonnebeke onder impuls van het Memorial Museum Passendale en OE. Hierbij zijn zowel fysieke resten als cartografische gegevens opgelijst en in kaart gebracht. Naast het geïnventariseerde oorlogserfgoed zijn in de omgeving ook meerdere hoeves met walgracht gekend op basis van cartografische indicatoren.

Concreet is er ter hoogte van het plangebied een eerder beperkte trefkans inzake archeologisch erfgoed. Op basis van de beschikbare gegevens en de waarnemingen van het landschappelijk bodemonderzoek wordt verder archeologisch onderzoek als weinig zinvol beschouwd.

1.3 Gemotiveerd advies

Met betrekking tot de geplande werken aan De Patine te Zonnebeke worden geen verdere onderzoeksadren aanbevolen. Gelet de beperkte verwachting, de waargenomen bodemopbouw en verstoringsgraad, evenals het gebrek aan gekarteerd oorlogserfgoed, wordt bijkomend onderzoek als weinig zinvol beschouwd.

De gegevens van de bodemkaart en de waarnemingen van het landschappelijk bodemonderzoek wijzen op een (zeer) natte situatie ter hoogte van het plangebied. Het terrein was in het verleden hoogstwaarschijnlijk niet geschikt voor bewoning of bewerking, hetgeen enigszins bevestigd wordt door de gegevens van de Ferrariskaart. Ter hoogte van het plangebied kan aldus uitgegaan worden van een beperkte verwachting inzake sporenarcheologie. Daarnaast heeft het historisch onderzoek in functie van erfgoed uit de Eerste Wereldoorlog aangetoond dat er, naast impactkraters, geen verwachting is inzake de aanwezigheid van defensieve structuren binnen de contouren van het plangebied.

Naast deze beperkte verwachting inzake sporenarcheologie is tijdens het landschappelijk bodemonderzoek vastgesteld dat een deel van het terrein is verstoord. Met name in het noorden van het terrein werd vastgesteld dat het terrein tot op ca.90-110 cm onder het huidige maaiveld

is geroerd en aangerijkt met steenpuin allerhande. Ook in het zuiden werd een zekere mate van verstoring of ophoging vastgesteld. Hoewel niet noodzakelijk uitgegaan kan worden van een vlakdekkend verstoord bodemarchief, dient rekening gehouden te worden met een aanzienlijke mate van versnippering. Ook in het kader van eventueel aanwezige artefactensites zal deze waargenomen verstoring een aanzienlijke impact hebben gehad.

De beperkte verwachting inzake de aanwezigheid van archeologisch erfgoed, in combinatie met de waargenomen versnippering van het bodemarchief, impliceert dat de kans zeer klein is dat verder onderzoek in de vorm van archeologische boringen of proefsleuven nog kan leiden tot wezenlijke kenniswinst. De kosten van dit onderzoek zouden daarenboven nooit in verhouding staan tot de mogelijke resultaten.

Wel dient opgemerkt te worden dat bij verdere werkzaamheden een trefkans is inzake de aanwezigheid van niet-ontplofte geschutsmunitie.

Ook de aanwezigheid van stoffelijke resten van oorlogsslachtoffers kan niet uitgesloten worden, in dit geval dient de archeologische meldingsplicht in acht genomen te worden, conform artikel 5.1.4 van het huidige decreet betreffende het onroerend erfgoed.

1.4 Conclusie

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling aan De Patine te Zonnebeke. De beschikbare gegevens en bodemkundige waarnemingen tijdens het landschappelijk bodemonderzoek wijzen op een natte situatie. Het terrein was in het verleden hoogstwaarschijnlijk niet geschikt voor bewoning of bewerking. Daarnaast is tijdens het landschappelijk bodemonderzoek vastgesteld dat het bodemarchief binnen de grenzen van het plangebied gedeeltelijk is verstoord. Omwille van deze gegevens wordt de kans dat bijkomend onderzoek nog leidt tot enige kenniswinst als zeer beperkt ingeschat. Omwille van deze reden wordt afgezien van verder onderzoek.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

